

ՀԱՊՈՆԻԱՅԻ ՄԵՐՉԱՎՈՐԱՐԵՎԵԼՑԱՆ ՆՈՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ
ՀԵՏՄԱՈՐՇՊԱՏԵՐԱԶՄՑԱՆ ՇՐՋԱՆՈՒՄ (1991-2001 թթ.)

1960-ականների սկզբին Ճապոնիան դարձավ երկրորդ ամենազարգացած տնտեսությունն ունեցող պետությունն աշխարհում¹: Նրա տնտեսության զարգացումն ուղղակիորեն կապված է նավթային ներկրումներից², քանզի առաքվող հում նավթն ապահովում է Ճապոնիայի էներգիայի պահանջարկի 77.4%-ը³: Այսպես, «ծագող արևի երկրի» նավթային պահանջարկի 99%-ը ներկրվում է, որից 90%-ը՝ Մերձավոր Արևելքի (ՄԱ) երկրներից⁴: Հարկ ենք համարում նշել, որ թեև Տոկիոյի՝ ՄԱ-ի երկրներից ունեցած նավթային մեծ կախվածության, մինչ 1970-ականները «ծագող արևի երկիրը» փորձում էր հնարավորինս չեզոք դիրք գրավել մերձավորարևելյան խնդիրների

¹ Նշենք, որ 1960-1970-ականների ընթացքում Ճապոնիայի տարեկան միջին տնտեսական աճը կազմում էր 9%, իսկ 1980-ականներին՝ 4%: Այս մասին տե՛ս The Boom and the Bust of the Japanese Economy: A Quantitative Look at the Period 1980-2000, Japan and the World Economy, Vol. 21, Issue 1, January 2009, p. 116; <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/4142.htm>.

² 1955 թ. Ճապոնիան ներկրում էր 9,27 միլիոն կիլոյիտր հում նավթ, իսկ արդեն 1973 թ. նավթային ներկրումների քանակը կազմում էր 288,49 միլիոն կիլոյիտր: Այս մասին տե՛ս Takafusa Nakamura, Economic Development of Modern Japan, Japan, 1985, p. 73; Yukiko Miyagi, Japan's Middle East Security Policy Theory and Cases, London, 2008, pp. 1-2.

³ Takafusa Nakamura, նշվ. աշխ., էջ 75:

⁴ The Middle East and North Africa, Diplomatic Bluebook, Tokyo, 2006, p. 18; http://www.mofa.go.jp/region/middle_e/arab_e.pdf. Նշենք ավելին, որ Ճապոնիա առաքվող հում նավթի 70%-ը ներկրվում է Պարսից Օղջի Համագործակցության Խորհրդի (ՕՀԽ) երկրներից: Այս մասին տե՛ս <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/1996/III.html#F>.

նկատմամբ⁵: Ճապոնիայի չեզոք դիրքորոշումը կամ «թույլ քաղաքական դիմագիծը»⁶ բխում էր նախ և առաջ այն հանգամանքից, որ մինչ 1970-ականները ողջ նավթն առաքվում էր «Յոթ քույրեր» միջազգային նավթային ընկերությունների միջոցով⁷, զերծ պահելով Տոկիոյին հանքավայրերի հետախուզման և նավթամշակման աշխատանքներին մասնակցելուց⁸: Այսպիսով, միջնորդավորված տարբերակով իր տնտեսության համար կենսական նշանակություն ունեցող վառելանյութի ձեռքբերումը հնարավորություն էր տալիս Տոկիոյին չեզոք դիրք գրավել տարածաշրջանի խնդիրների նկատմամբ:

Թեև առաջին նավթային ճգնաժամը ստիպեց Տոկիոյին «դուրս գալ կուլիսներից» և քաղաքական բանակցությունների մեջ մտնել արաբների հետ՝ որոշակի փոփոխություններ մտցնելով Ճապոնիայի՝ ՄԱ-ի քաղաքական խնդիրների նկատմամբ ունեցած դիրքորոշման մեջ⁹, այնուամենայնիվ «ծագող արևի երկրի» մերձավորարևելյան քաղաքականությունը մեծամասամբ սահմանափակվում էր տարածաշրջանի երկրներին Պաշտոնական Ջարգացման

⁵ Douglas R. Ostrom, Trends in Japanese Trade with the Middle East, Japan and the Middle East, Washington, D.C.: Middle East Institute, 1990, p. 18; <http://www.passia.org/seminars/99/japan/politicalrelation.htm>.

⁶ Սովորաբար այս տերմինով են նկարագրում 1970-1990-ականների Ճապոնիայի քաղաքական դիրքորոշումը ՄԱ-ի երկրների նկատմամբ: Այս մասին տե՛ս <http://japanfocus.org/-Raquel-Shaoul/1573>.

⁷ Այսպիսի անվանում են ստացել յոթ խոշոր նավթային ընկերությունները («Տեկսակոն», «Գալֆ», «Էքքսոն», «Մոբիլ», «Սոկալ»՝ «Ստանդարտ օյլ օֆ Կալիֆորնիա», «Ռոյալ Դատչ Շելլ» և «Բրիթիշ Պետրոլիում»), որոնց մեծամասնությունն ամերիկյան և անգլիական նավթային ընկերություններ էին և պաշտպանում էին վերջիններիս շահերը մերձավորարևելյան տարածաշրջանում: Այս մասին տե՛ս Peterson J., The Politics of Middle Eastern Oil, Washington, 1983, p. 3.

⁸ Akifumi Ikeda, Political Relations Between Japan and the Middle East, Jerusalem: Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs, 1999, p. 15.

⁹ Մանրամասն առաջին ճգնաժամի ընթացքում Ճապոնիայի մերձավորարևելյան քաղաքականության վերաբերյալ տե՛ս Հարությունյան Ե., Ճապոնիայի քաղաքականությունը մերձավորարևելյան երկրների նկատմամբ 1973թ. նավթային ճգնաժամի ընթացքում, Արեւելասփական ուսումնասիրություններ, I, 2009, էջ 129-137:

Աջակցության (ODA) ծրագրի միջոցով¹⁰ տրամադրվող օգնություններով¹¹ հետամուտ լինելով պասիվ քաղաքականության իրականացմանը:

Տոկիոյի պասիվությունը մերձավորարևելյան քաղաքական խնդիրների նկատմամբ պահպանվեց մինչև 1990-ականների սկիզբը, որը պայմանավորված էր մի շարք արտաքին և ներքին գործոնների առկայությամբ: Նախ «Մառը պատերազմի» տարիներին երկու խոշոր գերտերությունների առճակատման պայմաններում, իր երկրի անվտանգության նկատառումներից ելնելով, Ճապոնիան ձգտում էր պահպանել դաշնակցային հարաբերություններ ԱՄՆ-ի հետ, իսկ մյուս կողմից՝ փորձում էր չփչացնել բարիդրացիական հարաբերություններն արաբական երկրների հետ, որոնք ապահովում էին երկիրը կենսական

¹⁰ Պաշտոնական Զարգացման Աջակցությունը (ODA) - դա Տնտեսական Համագործակցության և Զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) ծրագրերից է, որն աջակցություն է տրամադրում զարգացող երկրներին: Նշենք, որ ՏՀԶԿ-ը միջազգային տնտեսական կազմակերպություն է, որը ստեղծվել է 1961 թ. և ներառում է իր մեջ 34 պետություն: Այն Եվրոպական Տնտեսական Համագործակցության Կազմակերպության (ԵՏՀԿ) իրավահաջորդն է, որը ստեղծվել էր 1948 թ. Մարշալի պլանի համաձայն՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի արդյունքում տուժած եվրոպական երկրներին աջակցելու նպատակով: Մակայն ժամանակի ընթացքում աջակցություն տրամադրվող երկրների ցանկը գնալով ընդլայնվում է՝ ներառելով նաև ոչ-եվրոպական երկրների, որի արդյունքում 1961 թ. այդ կազմակերպությունը վերանվանվեց Տնտեսական Համագործակցության և Զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ): Հարկ է նշել, որ Ճապոնիայի դերն այս կազմակերպության մեջ գնալով մեծանում է: Այսպես, 1991 թվականից ի վեր Տոկիոն ՊԶԱ-յում կատարած ներդրումների քանակով առաջին եռյակի մեջ է մտնում: Հատկանշական է, որ 2000 թ. Ճապոնիայի ներդրումը ՊԶԱ-յում կազմել է 13 միլիարդ դոլար՝ ետևում թողնելով ԱՄՆ-ին՝ 9.6 մլրդ դոլար ներդրումով: Այս մասին տե՛ս Masahiro Kawai, Shinji Takagi, Japan's Official Development Assistance: Recent Issues and Future Directions, № 97, July 2001, p. 2.

¹¹ Այսպես, Ճապոնիայի Պաշտոնական Զարգացման Աջակցության միջոցով Մերձավոր Արևելքի (ՄԱ) երկրներին տրամադրած օգնությունը 1970 թ. կազմել է 10.6 միլիոն ԱՄՆ դոլար, 1975 թ.՝ 89.2 միլիոն ԱՄՆ դոլար, իսկ արդեն 1978 թ.՝ 339.8 միլիոն ԱՄՆ դոլար: Այս մասին տե՛ս http://www.mofa.go.jp/region/middle_e/relation/coop.html.

նշանակություն ունեցող վառելանյութով¹²։ Բացի այդ 1955 թվականից ի վեր Լիբերալ Դեմոկրատական կուսակցության (ԼԴԿ) ձեռքում կենտրոնացած իշխանությունը և երկրում գործող սահմանադրությունը թույլ չէին տալիս Տոկիոյին ակտիվ մասնակցություն ունենալ երկրից դուրս տեղի ունեցող քաղաքական գործընթացներում¹³։

Խորհրդային Միության փլուզմամբ և «Սառը պատերազմի» ավարտմամբ փոխվեց ողջ միջազգային-քաղաքական մթնոլորտը, որն իր արտացոլումը գտավ նաև Ճապոնիայի մերձավորարևելյան նոր քաղաքականության և մոտեցումների ձևավորման մեջ¹⁴։

Նշենք, որ Ճապոնիայի հետսառըպատերազմյան քաղաքականության ակտիվացման համար խթանիչ գործոն հանդիսացավ 1990 թ. Պարսից ծոցի ճգնաժամը, որն առաջացել էր Իրաքի կողմից Բուվեյթի բռնագավառի արդյունքում¹⁵։ Այս միջադեպը մեծ անհանգստություն էր առաջացրել ոչ միայն տարածաշրջանի երկրներում, այլև Ճապոնիայում, քանզի վերջինս, ունենալով մեծ կախում նավթային ներկրումներից, Մերձավոր Արևելքում խաղաղության հաստատման ջատագովներից մեկն էր։

Այսպիսով, Ճապոնիան առաջինն էր այն պետություններից, որը պատրաստակամություն հայտնեց միանալ Իրաքի դեմ կիրառվող պատժամիջոցներին¹⁶։ Ավելին, տարածաշրջանի խաղաղության վերականգնման նպատակով 1990 թ. օգոստոս և հոկտեմբեր ամիսներին Ճապոնիայի արտգործնախարար Տարո Նակայաման և վարչապետ Տոսիկի Կաիֆուն այցելեցին Իրաքի հարևան երկրներ՝ Սաուդյան Արաբիա, Օման, Հորդանան, Եգիպտոս, Թուրքիա և Սիրիա,

¹² Вербицкий С., Япония: время сложных перемен, М., 1974, с. 47.

¹³ Abo-Kazleh M., Japanese Foreign Policy towards the Middle East: Determinants and Motives, Cairo, October 2008, p. 18-29.

¹⁴ Japan's Role in the International Community, Current Situation of the World Economy and Japan's position, Diplomatic Bluebook, Tokyo, 1992, p. 303; <http://www.passia.org/seminars/99/japan/jpolicy.htm>.

¹⁵ Հարկ է նշել, որ Իրաքն ու Բուվեյթն իրար հետ ապահովում էին համաշխարհային նավթային արդյունաբերության 7%-ը։ Այս մասին տե՛ս International Energy Agency, Monthly Oil Market Report: April, Paris: IEA, 1991, p. 25; http://stockholm.sgir.eu/uploads/Chakarova_SGIR-Stockholm.pdf.

¹⁶ <http://www.passia.org/seminars/99/japan/politicalrelation.htm>.

որի ընթացքում վերոնշյալ երկրների առաջնորդները պատրաստակամություն հայտնեցին ջանքեր չինայել խնդրին շուտափույթ լուծում տալու համար¹⁷: Այնուհետև, Ճապոնիայի արտաքին գործերի փոխնախարար Հիսասի Օվադան հանդիպեց Իրաքի արտգործնախարարի հետ՝ «համոզելով» վերջինիս ընդունել Միացյալ Ազգերի կազմակերպության (ՄԱԿ) Անվտանգության խորհրդի (ԱԽ) բանաձևերը և դուրս բերել գորքերը Քուվեյթի տարածքից¹⁸: Ավելին, Ճապոնիան, շահագրգռված լինելով Պարսից ծոցի տարածաշրջանում շուտափույթ խաղաղության հաստատմամբ և Քուվեյթի ու հարևան պետությունների անվտանգության ապահովմամբ, 1991 թ. 2.5 մլն ԱՄՆ դոլար ֆինանսական աջակցություն տրամադրեց ՄԱԿ-ի Հատուկ Հանձնաժողովին: Վերջինս, հիմնվելով ՄԱԿ-ի 687 բանաձևի վրա¹⁹, 45 հոգանոց խումբ ուղարկեց Իրաք՝ մասսայական ոչնչացման զենքի հայտնաբերման նպատակով²⁰: Բացի այդ Տոկիոն «Քիմիական զենքի հետազոտման» կազմակերպության անունից մի խումբ վորժազետներ ուղարկեց Իրաք՝ քիմիական զենքի ստեղծումը կանխելու համար²¹:

Չնայած Իրաքի կողմից Քուվեյթի բռնազավթմանը վերջ դնելու ուղղությամբ իրականացվող բոլոր միջոցառումներին, ոչ մի դրական արդյունք չարձանագրվեց, որի պատճառով միջազգային հանրությունը որոշեց խնդրին ռազմական լուծում տալ բազմազգ ուժերի միջամտությամբ²²:

¹⁷ The Gulf Crisis and Japan's Foreign Policy, Diplomatic Bluebook, Tokyo, 1991, p. 38.

¹⁸ Նույն տեղում, էջ 39:

¹⁹ The Gulf Crisis and Japan's Foreign Policy, Adoption of the U.N. Security Council Resolution 687, Diplomatic Bluebook, Tokyo, 1991, p. 40;
<http://www.fas.org/news/un/iraq/sres/sres0687.htm>.

²⁰ Հետսառըպատերազմյան շրջանում բավական ակտիվացել էր ՄԱԿ-ի խաղաղապահ ուժերի գործողությունները: Այսպես, ՄԱԿ-ի 28 խաղաղապահ գործողություններից 15-ն իրականացվել էր 1988 թ.-ից հետո:

²¹ The Middle East, Overview of the Middle East Situation after the Gulf Crisis, Diplomatic Bluebook, Tokyo, 1992, p. 307.

²² Cheveland W., A History of the Modern Middle East, Boulder, 1994, p. 161;
Khadduri M., Ghareeb E., War in the Gulf (1990-1991), The Iraq-Kuwait Conflict and Its Implications, New York, 1997, p. 169-179.

Ճապոնիայի սահմանադրության դրույթները թույլ չէին տալիս Տոկիոյին մասնակցել որևիցե ռազմական գործողություններում, այդ պատճառով «ծագող արևի երկիրը» իր մասնակցությունն այդ միջոցառման մեջ ցուցաբերեց ֆինանսական ներդրումների տեսքով՝ տրամադրելով ՄԱԿ-ի բազմազգ ուժերին 11 մլրդ ԱՄՆ դոլարի ֆինանսական աջակցություն և լրացուցիչ 2 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ Իրաքի կողմից հարևան երկրներին հասցրած վնասները փոխհատուցելու համար: Ավելին, Տոկիոն 1991-1993 թթ. ընթացքում Քուվեյթին տրամադրեց 468.8 մլն ԱՄՆ դոլարի փոխառություն և 1.1 մլն ԱՄՆ դոլարի դրամաշնորհ՝ տնտեսությանը հասցված վնասների փոխհատուցման ե ևս 13 մլրդ ԱՄՆ դոլարի օգնություն՝ Պարսից ծոցի ականազերծման նպատակով²³:

Հարկ է նշել, որ Տոկիոյի՝ Քուվեյթի բռնազավթմանը վերջ դնելու և վերջինիս վնասված տնտեսությունը շուտափույթ վերականգնելու ուղղությամբ կիրառած ջանքերը չգնահատվեցին ըստ արժանվույն Քուվեյթի կառավարության կողմից: Վերջինս բաց էր թողել Ճապոնիայի անունն այն երկրների ցանկից, որոնց հայտնում էր իր խորին շնորհակալությունը և երախտագիտությունը՝ պատերազմի ընթացքում աջակցություն ցուցաբերելու համար²⁴: Ըստ շատ քաղաքագետների կարծիքի՝ այս հանգամանքը խթան հանդիսացավ Ճապոնիայի համար վերանայելու իր մերձավորարևելյան քաղաքականությունը և կտրուկ փոփոխման ենթարկելու տարածաշրջանի խնդիրների նկատմամբ ունեցած իր մոտեցումները²⁵: Ճապոնիան հասկացավ, որ մերձավորարևելյան գործընթացների չմիջամտելու քաղաքականությունը վնասում է իր երկրի շահերին և սկսեց ավելի մեծ

²³ Sezai Özçelik, *The Japanese Foreign Policy of the Middle East between 1904-1998: Resource, Trade and Aid Diplomacy*, *Humanity and Social Sciences Journal*, 2008, p. 140; *Japan's Response to the Post-Gulf Crisis Problems*, *Diplomatic Bluebook*, Tokyo, 1991, p. 55-56.

²⁴ Akifumi Ikeda, նշվ. աշխ., էջ 5:

²⁵ Armitage, Richard L., *U.S.-Japan Relations in the Middle East*, Washington, D.C.: The Middle East Institute, 1998, p. 7; Shinoda, Tomohito, *Becoming More Realistic in the Post-Cold War: Japan's Changing Media and Public Opinion on National Security*, *Japanese Journal of Political Science*, № 8, June 2007, p. 172-174, Akifumi Ikeda, *Seeking a Say for Her Pay*, *Middle East Dialogue*, November 1994, p. 5.

ակտիվությունն ցուցաբերել տարածաշրջանի քաղաքական գործընթացներում:

Անշուշտ անհրաժեշտ է նշել նաև հետսառաքատերազմյան շրջանում ստեղծված աշխարհաքաղաքական նոր մթնոլորտի մասին, ինչը նա խթանիչ գործոն էր Տոկիոյի մերձավորարևելյան նոր քաղաքականության ձևավորման գործում: Այսպես, մի կողմից միաբնեռ համակարգի հաստատումն էր, իսկ մյուս կողմից՝ միաբնեռ համակարգին զուգահեռ ձևավորվող բազմաբնեռ համակարգն էր²⁶, ինչը Ճապոնիայի համար տնտեսական լուրջ մրցակցություն էր ստեղծում ՄԱ-ի տարածաշրջանում: Շատ կարևոր է այստեղ նշել նաև Ճապոնիայի դաշնակցի՝ ԱՄՆ-ի մոտեցման մասին, որը լիովին խրախուսում էր ՄԱ-ի խաղաղության գործընթացներում Տոկիոյի ակտիվ մասնակցությունը և գնահատում էր վերջինիս մեծ ներուժը մերձավորարևելյան տարածաշրջանում առկա խնդիրներին նոր և թարմ լուծումներ առաջարկելու հարցում²⁷:

Ի դեպ, մերձավորարևելյան նոր քաղաքականության ձևավորմանը մեծապես նպաստեց նաև երկրի ներքին խմորումները. դա մի կողմից 1990-ականների սկզբին երկրում քաղաքական նոր ուժերի իշխանության գալն էր²⁸, որը վերջ դրեց Լիբերալ-Դեմոկրատական կուսակցության մենաշնորհին²⁹, փոփոխություններ մտցնելով միջազգային հարաբերություններում Տոկիոյի պահպանողական

²⁶ Muzaffer Ercan Yilmaz, *The New World Order: An Outline of the Post-Cold War Era, Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Vol. 7, № 4, Winter 2008, p. 46.

²⁷ <http://old.japanfocus.org/-Raquel-Shaoul/1990>.

²⁸ McKibbin Warwick J., *The Macroeconomic Experience of Japan since 1990: An Empirical Investigation*, Washington DC, November 1996, p. 4.

²⁹ Նշենք, որ 1955-1993 թթ. երկիրը կառավարվում էր Լիբերալ-դեմոկրատական կուսակցության (ԼԴԿ) կողմից: 1994 թ. հունիսին իշխանության եկավ Ճապոնիայի Սոցիալիստական կուսակցությունը, որը, միանալով Լիբերալ-դեմոկրատական կուսակցության հետ, կազմեց կոալիցիոն կառավարություն՝ վերանվանվելով Ճապոնիայի Սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության: Այս մասին տե՛ս McKibbin Warwick J., նշվ. աշխ., էջ 18; Молодяков В., Молодякова Э., Маркарян С., *История Японии. XX век*, М., 2007, с. 431-440.

քաղաքականության մեջ, իսկ մյուս կողմից՝ երկրում սկսված տնտեսական ճգնաժամն էր³⁰, որն իր հերթին շահագրգռում էր Ճապոնիային ՄԱԿ-ի քաղաքական գործընթացների շուտափույթ լուծման հարցում, ինչը երկրի խոցված տնտեսության համար նավթային ներկրումների անխափան հոսքի երաշխիք կհանդիսանար:

Այսպիսով, արդեն իսկ 1991 թ. Մադրիդյան համաժողովից հետո Ճապոնիան սկսեց բավական ակտիվ քաղաքականություն դրսևորել՝ գլխավորելով շրջակա միջավայրի խնդիրների լուծմանը նվիրված բազմակողմանի բանակցությունները, մասնակցելով ջրային ռեսուրսների, տարածաշրջանային տնտեսական զարգացումների և փախստականների խնդիրներին նվիրված աշխատանքային խմբերում: Ավելին, 1992 թ. Ճապոնիայի խորհրդարանում ընդունվեց «ՄԱԿ-ի խաղաղության համագործակցության» օրինագիծը՝ համաձայն որի Տոկիոն իրավունք էր ստանում մասնակցելու ՄԱԿ-ի կողմից իրականացվող խաղաղապահ գործողություններում³¹: Այսպիսով, 1996 թ. Տոկիոն մոտ 77 դիտորդ ուղարկեց Պաղեստինյան ընտրությունները վերահսկելու և 45 զինվոր՝ Գոլանի բարձրունքներում ՄԱԿ-ի խաղաղապահ ուժերի կողմից իրականացվող գործողություններում մասնակցելու համար: Նշենք, որ դա Ճապոնիայի առաջին խաղաղապահ առաքելությունն էր Մերձավոր Արևելքի տարածաշրջանում³²:

³⁰ Այսպիսով, 1960-ականներից ի վեր Ճապոնիայի արագ տնտեսական աճը հանգեցրել էր արհեստական ճանապարհով ուռճացրած տնտեսության ձևավորմանը, ինչը 1990-ականների սկզբին երկրում տնտեսական ճգնաժամի առաջացման պատճառ հանդիսացավ: Այս մասին տե՛ս <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/4142.htm>.

³¹ Հարկ է նշել, որ 1992 թ. «ՄԱԿ-ի խաղաղության համագործակցության» օրինագծի ընդունումից ի վեր Ճապոնիան սկսեց ինքնապաշտպանական ուժեր ուղարկել զանազան «տաք գոտիներ», ինչպիսին է Կամբոջիան, Մոզամբիկը, Զաիրը և Գոլանի բարձրունքները: Այս մասին տե՛ս <http://old.japanfocus.org/Raquel-Shaoul/1990>.

³² Dowty A., Japan and the Middle East: Signs of Change?, Middle East Review of International Relations, Vol. 4, № 4, December 2000, p. 72; Berger M., Japan Debates a New Role: Facing the Mideast Crisis, The New Leader, № 73, September 17, 1990, p. 5.

Հարկ է նշել, որ մերձավորարևելյան նոր քաղաքականության ձևավորման պահից ի վեր Ճապոնիան մեծ տեղ է տալիս ՄԱԿ-ի Անվտանգության անդամ դառնալու խնդրին³³, ինչը թույլ կտար վերջինիս կարևոր դեր խաղալ ինչպես մերձավորարևելյան, այնպես էլ միջազգային խաղաղության պահպանման և անվտանգության խնդիրների լուծման հարցերում³⁴:

Այսպիսով, ամփոփելով, կարելի է գալ այն եզրակացության, որ Ճապոնիայի մերձավորարևելյան քաղաքականության ձևավորման մեջ թե՛ սառը, թե՛ հետսառը պատերազմյան շրջանում միջոտ առկա են եղել երկու հիմնական գործոններ. մի կողմից նավթային գործոնն է, իսկ մյուս կողմից՝ ԱՄՆ-ի հետ դաշնակցային հարաբերությունների պահպանման ձգտումը: Այս երկու հիմնական գործոնները, տիրող աշխարհաքաղաքական և ներքաղաքական մթնոլորտների ներքո, ձևավորել են Ճապոնիայի մերձավորարևելյան քաղաքականությունը:

YEVA HARUTYUNYAN

(IOS)

THE FORMATION OF JAPAN MIDDLE EASTERN NEW POLICY DURING THE POST-COLD WAR ERA (1991-2001)

In the beginning of 1960s Japan has the second developed economy in the world. Japan's economy depends on oil imports, as crude oil provides 77.4% of its energy demand.

As Japan's foreign policy in the Middle East has been characterized by its tendency to align with America's policy in the region which has made it possible for Japan to remain politically uncommitted to the Middle East. By not taking concrete political actions towards conflicting and unresolved

³³ Guzzardi Jose E., Mullenbach Mark J., The Politics of Seeking a Permanent Seat on the United Nations Security Council: An Analysis of the Case of Japan, *Midsouth Political Science Review*, 2007-2008, Vol. 9, p. 17. Հարկ է նշել, որ մինչ օրս Ճապոնիան ՄԱԿ-ի ոչ-մշտական անդամ է ընտրվել 10 անգամ: Վերջին անդամակցությունը եղել է 2009-2010 թթ.: Այս մասին տե՛ս <http://www.un.org/sc/members.asp>.

³⁴ http://www.mofa.go.jp/policy/q_a/faq5.html.

regional issues, Japan has been free from risking or jeopardizing its national interests in the region of Middle East. Though under certain circumstances alignment and identification with US, Middle Eastern policies has been perceived to be harmful for Japanese interests in the region, as it reflected negatively on Japan during the first oil crisis. Although Japan's political involvement has been increasing since the first oil shock, and there was incremental movement towards greater economic involvement in the region during the 1980s, a low political commitment remained till the early 1990s.

It is noteworthy to mention that various internal and external factors have contributed to the low Japanese political engagement in the Middle East during the Cold War. *First of all*, the legacy of the Second World War directed the Japanese way of thinking toward not only concentrating on economy, but also refusing remilitarize or any expansion to the scope of foreign policy. Therefore, there was a general agreement among Japanese people on the peaceful nature of the constitution. *And the second*, the conditions of Cold War and the struggle between the superpowers associated with the US-Japan alliance represented restrictions on the Japanese foreign behavior.

However, since the beginning of 1990s, Japanese foreign policy toward the Middle East has been witnessing important transformations. There are signs that Japan's historic policy toward the region is now changing. The most important changes which left critical impacts possibly on the whole Japanese foreign behavior, appeared directly after the demise of bipolarity concurrent with the end of the Gulf War in 1991. In spite of its generous contributions to the costs of that war, Japan has not received the appreciation or thankfulness it deserved. This fact created a chock among the Japanese who started to seriously believe that reluctant policy or keeping its head down was not practical and therefore would not be useful in the long run. Japan accordingly should play a more active role in the international arena and enhance its political involvement in the Middle East. Truly, Japan started to move and there have been various events demonstrating a new approach. Japan's participation in the Madrid conference in 1991, its leading role in the multilateral negotiations in the Middle East, its growing role in the United Nations peacekeeping missions, participating in the disengagement troops in the Golan Height, dispatching self defense soldiers to the region for the first

time and also the diplomatic engagement between conflicting parties are all evidences that Japan has altered its traditional policy toward the region.

As a final conclusion, it is noticed that the basic components that have constantly played a major role in Japan's policy towards the Middle East during (low involvement) and after (higher involvement) the Cold War, are the oil factor on one hand, and the American factor, on the other, which are formatting Japan's policy towards the Middle Eastern countries regarding to external and internal factors.